

Spór wokół szarej gospodarki

Czy jesteśmy w stanie zmierzyć niemierzalne?

Urząd Statystyczny w Kielcach

Agnieszka Piotrowska-Piątek
Małgorzata Sobieraj

PLAN PREZENTACJI

- (Nie)jednoznaczność definicji
- Przyczyny i konsekwencje szarej gospodarki
- Metody badania
- Wnioski końcowe

PRZEGLĄD LITERATURY

Tomasz Niepytalski, *Prawne aspekty ograniczania i zwalczania szarej strefy podatkowej w Polsce*, ID: 6115 (1999 r.)

Tadeusz Reniusz Janusz, *Wybrane aspekty "szarej strefy" w działalności przedsiębiorcy*, ID: 35240 (2002 r.)

Stanisław Jakub Cichocki, *Przegląd metod pomiaru szarej strefy*, ID: 2083296 (2006 r.)

Bogdan Mróz, *Nieoficjalne formy działalności ekonomicznej we współczesnej gospodarce*, ID: 233680 (2008 r.); *Konsumenci w "strefie cienia". Rola gospodarki nieformalnej w zaspokajaniu potrzeb polskich konsumentów*, ID: 256817 (2011 r.);

Raport z badań **Departamentu Rynku Pracy MPiPS** realizowanych w ramach projektu *Przyczyny pracy nierejestrowanej, jej skala, charakter i skutki społeczne* (2008 r.)

Mariola Monika Szewczyk-Jarocka, *Szara strefa w branży budowlanej w Polsce*, ID: 239974 (2010 r.)

Agnieszka Szulc-Obłóza, *Uwarunkowania i skutki pracy nierejestrowanej w Polsce*, ID: 258690 (2011 r.)

Mariusz Sokółek, *Sposoby ograniczania szarej strefy w Polsce w opinii przedsiębiorców i pracowników urzędów skarbowych*, ID: 282606 (2014 r.)

Monika Jarzębska, *Opodatkowanie dochodów nieujawnionych w Polsce*, ID: 290463 (2014 r.)

PRZEGLĄD LITERATURY

Paulina Patrycja Malaczewska, *Determinanty i mechanizmy kształtowania się szarej strefy gospodarki*, ID: 314118 (2016 r.)

Konrad Dymarski, *Estymacja rozmiaru szarej strefy w oparciu o dane ankietowe gospodarstw domowych*, ID: 309227 (2016 r.)

Zdzisław Adam Błasiak, *Przydatność metod ekonometrycznych w badaniach nad szarą strefą* (2018 r.)

Janina Kotlińska, *Szara strefa a dochody publiczne* (2018 r.)

Marek Leszczyński, *Wzrost i rozwój gospodarczy a problem zatrudnienia w gospodarce czarnorynkowej* (2018 r.)

Żanna Popławska, Vtaliy Humenyuk, Lydia Seniv, *Wpływ państwowych regulacji biznesu na wielkość szarej strefy* (2018 r.)

Helena Żukowska, *Szara strefa w gospodarce a sektor finansów publicznych i system ubezpieczeń społecznych – sprzężenie zwrotne* (2018 r.)

Magdalena Renata Bodył, *Szara strefa w branży tytoniowej* (2018 r.)

Barbara Chmielewska, *Pozarolnicze źródła utrzymania rodzin na wsi a szara strefa* (2018 r.)

Piotr Misztal, *Istota i znaczenie szarej strefy w krajach członkowskich Unii Europejskiej* (2018 r.)

Bogdan Wyżnikiewicz, *Do we measure shadow economy correctly ?* (2019)

CZY POTRAFIMY ZDEFINIOWAĆ SZARĄ GOSPODARKĘ?

**SZARA
GOSPODARKA**

głębinowa, tajemnicza,
przemilczana, zmroku,
nocna, tylnych drzwi,
dualna, kontrgospodarka...

O SZAREJ GOSPODARCE INACZEJ...

- przedsiębiorczość szarej strefy
- jazda na gapę
- patologia życia gospodarczego
- społeczna nieodpowiedzialność przedsiębiorstw
- nieuczciwa konkurencja
- moralność podatkowa
- żółta kartka dla bieżących praw i zasad

DEFINICJE

Jaką wybrać?

SZARA GOSPODARKA

sektor gospodarki obejmujący grupę działalności ekonomicznych, które są produkcyjne, zgodnie z granicą produkcji SNA/ESA, legalne pod względem spełniania norm i regulacji prawnych, ale ukrywane przed władzami publicznymi

DLACZEGO SZARA GOSPODARKA?

- unikanie płacenia podatku dochodowego, podatku od wartości dodanej (VAT) i pozostałych podatków
- unikanie płacenia składek na ubezpieczenie społeczne
- unikanie stosowania wymogów takich jak: płaca minimalna, maksymalny czas pracy, warunki bezpieczeństwa pracy
- unikanie procedur administracyjnych

KONSEKWENCJE SZAREJ GOSPODARKI

Dobre strony

tworzy lepsze warunki bytowe

daje szansę na zatrudnienie osób nie mogących znaleźć pracy w oficjalnej gospodarce

zmniejsza obciążenie płac stymulując wzrost gospodarczy i utrzymując inflację na niskim poziomie

sprzyja rozwojowi konkurencji

szybciej dostosowuje się do warunków ekonomicznych, sprzyjając rozwojowi ekonomicznemu

wymusza zmiany w instytucjach publicznych

KONSEKWENCJE SZAREJ GOSPODARKI

Negatywne strony

- zmniejsza dochody budżetu państwa
- prowadzi do zwiększenia stawek podatkowych
- zwiększa prawdopodobieństwo wystąpienia deficytu budżetowego
- powoduje spadek ilości i jakości dóbr publicznych
- powoduje niekorzystne zmiany struktury wydatków publicznych – redukcja wydatków socjalnych
- powoduje spadek praworządności - prosta droga do korupcji
- powoduje wzrost ilości pieniądza gotówkowego w obiegu

WYZWANIE BADAWCZE

Co dzieli?

- definicje
- metody badania
- cel badania
- determinanty szarej strefy
- wyniki badań

WYZWANIE BADAWCZE

Co łączy?

- **ponadczasowość szarej gospodarki**
„Czy wolno płacić podatek cesarowi, czy nie?” (Ewangelia św. Mateusza)
- **nieuchronność (?)**
- **małe szanse eliminacji**
- **potrzeba badania**
- **wiarygodność wyników badań**

METODY BADANIA

Bezpośrednie

badania gospodarstw domowych

informacje bezpośrednio od badanych, ilość i jakość(?) informacji, subiektywizm

badania podatkowe

drobiazgowa kontrola zeznań podatkowych, dobór celowy

badania ankietowe rynku pracy

przyczyny, częstotliwość, rodzaje pracy nierejestrowanej, wybrane fragmenty gospodarki, jak przejść do globalnych szacunków?

badania przedsiębiorców

podobnie jak badania gospodarstw domowych

badania rynków cząstkowych

specyfika branż, szczegółowe informacje, jak przejść do globalnych szacunków?

METODY BADANIA

Pośrednie

- analiza rozbieżności między wydatkami a statystyką dochodów
- makroekonomiczne analizy rynku pracy
analiza relacji popytu i podaży na rynku pracy
- metody monetarne
jednoczynnikowe
- metody ekonometryczne (modele)**
wiele przyczyn, wiele przejawów szarej gospodarki
- metody oparte na bilansach zużycia materiałów i surowców
analiza zużycia energii elektrycznej
- metody delfickie - eksperckie

METODY POŚREDNIE

Zalety

- łatwość w stosowaniu
- łatwość pozyskania niezbędnych informacji
- przejrzystość i porównywalność metod monetarnych
- elegancja formalna metod ekonometrycznych
- możliwość oszacowania dynamiki zmiennej nieobserwowanej
- różnorodność wykorzystywanych źródeł informacji

METODY POŚREDNIE

Wady

- mała wielkość próby (*m. delfickie*)
- dyskusyjne założenie o wyłącznie gotówkowych transakcjach w szarej strefie (*m. monetarne*)
- subiektywizm w doborze wskaźników
- arbitralność procedury nadawania wag zmiennym
- rozbieżności mogą być pochodną wielu czynników, niekoniecznie świadczą o nieoficjalnej działalności gospodarczej

PRACE OŚRODKA BADAŃ GOSPODARKI NIEOBSERWOWANEJ Jak jest teraz?

- metoda bezpośrednia
badanie podmiotów małych
- przedsiębiorcy w roli ekspertów
- reprezentacja województw i sekcji PKD
- jedno ze źródeł zasilających rachunki narodowe

PRACE OŚRODKA BADAŃ GOSPODARKI NIEOBSERWOWANEJ Co przed nami?

Bądź realistą, chciej niemożliwego *(Rosabeth Kanter)*

- decyzja o wypracowaniu alternatywnej metody
- metody ekonometryczne jako szansa
- założenia do modelu ekonometrycznego

WNIOSKI KOŃCOWE

Czy potrafimy zmierzyć niemierzalne?

- wielowątkowość zjawiska
- różnorodność metod
- różnorodność wyników
- wiarygodność wyników

...mission impossible...?

Dziękujemy za uwagę

**Agnieszka Piotrowska-Piątek
Małgorzata Sobieraj**

**a.piotrowska-piatek@stat.gov.pl
m.sobieraj@stat.gov.pl**

100 lat
GUS

Urząd Statystyczny
w Kielcach